

Canvi rural, transformació del paisatge i polítiques territorials a la Terreta (Ribagorça, Catalunya/Aragó)

Alexis Sancho Reinoso

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

UNIVERSITAT DE BARCELONA
PROGRAMA OFICIAL DE DOCTORAT "GEOGRAFIA, PLANIFICACIÓ TERRITORIAL I GESTIÓ AMBIENTAL"

CANVI RURAL, TRANSFORMACIÓ DEL PAISATGE I POLÍTIQUES TERRITORIALS A LA TERRETA (RIBAGORÇA, CATALUNYA/ARAGÓ)

Tesi doctoral

del candidat al grau de Doctor
Alexis Sancho Reinoso

dirigida pel Dr. Joan Tort i Donada

Barcelona, març de 2011

DADES GENERALS DE LA TESI DOCTORAL

Títol: “Canvi rural, transformació del paisatge i polítiques territorials a la Terreta (Ribagorça, Catalunya/Aragó)”.

Línies de recerca principals:

Geografia rural

Anàlisi del paisatge

Gestió del territori (organització, ordenació i planificació)

Codis UNESCO:

Geografia Regional (540400)

Geografia Rural (540402)

Planejament territorial (120713)

Director de tesi: Dr. Joan Tort i Donada

A mi madre y a mi hermana

An Gerlinde

“Tot ço que acabem de descriure és la vella Ribagorça. La regió més pobra de Catalunya, però també, en canvi, la més rica en tresors naturals. Tot perquè ha estat, fins ara, la *cenrosa*, la *ventafocs* de Catalunya. Lleida, la seva capital, rica i potent, no ha pogut obtenir res per a ella; Catalunya no ha fet res pel Ribagorça, i l'Estat espanyol, tampoc. No ha tingut un camí per transportar els seus productes, els seus minerals i les seves riqueses; no ha tingut un mitjà per sortir del seu secular isolament i abandó. Aquells paisatges bellíssims, aquelles aigües de miracle, aquelles valls paradisiàques, aquells minerals preciosos, resten de tots desconeguts o oblidats. Tots hem estat injustos amb les terres del Ribagorça: Espanya i Catalunya.”

[Sense autor] *Àlbum Meravella. Llibre de belleses naturals i artístiques de Catalunya.*
Volum II. Barcelona: Llibreria Catalònia, 1929, p. 52.

“La realidad tiene infinitas dimensiones y por eso no cabe describirla, aunque nos hagamos cada día la ilusión de lograrlo. Sólo podemos interpretarla. Dime cómo miras y te diré quién eres en ese momento, porque la retícula conceptual usada el mirar –es decir, nuestra manera de proyectarnos hacia el exterior– es tan reveladora de nuestra personalidad como el disfraz adoptado para el baile de máscaras que, por el mero hecho de haberlo elegido, descubre nuestras secretas fantasías mejor que la apariencia habitual”

José Luis Sampedro, “Desde la frontera”.
Madrid, 1991, p. 13.

Continguts

	<i>pàg.</i>
Preàmbul i agraïments/ <i>Agradecimientos/Danksagung</i>	vi
Resum.....	ix
Resumen.....	xi
Abstract.....	xiii
Zusammenfassung.....	xv
Índex de figures.....	xvii
Índex de mapes.....	xviii
Índex de taules i quadres.....	xviii
Llistat d'acrònims/ <i>List of Abbreviations</i>	xx

PART I - ELS FONAMENTS DE LA RECERCA

Capítol 1 - Aspectes formals.....	1
1.1 Presentació de la recerca.....	2
1.1.1 Plantejament general i rellevància científica.....	2
1.1.2 Objectius.....	8
1.1.3 Hipòtesi.....	9
1.2 Estructura de la investigació.....	11
1.3 Fonts i mètodes (I).....	14
1.3.1 Consideracions generals: el temps i l'escala.....	14
1.3.2 Les fonts d'informació escrita.....	17
1.3.3 Les fonts d'informació oficial.....	18
a) L'aparell legislatiu.....	19
b) Els productes del planejament: plans, projectes, estratègies.....	19
1.3.4 Les fonts i tècniques quantitatives.....	20
1.3.5 Les tècniques qualitatives.....	21
a) El treball d'observació en el camp.....	21
b) Les entrevistes en profunditat.....	24
1.4 Fonts i mètodes (II): la cartografia i les eines de caràcter gràfic.....	29
1.4.1 La cartografia emprada.....	29
a) De caràcter topogràfic.....	29
b) De caràcter històric.....	31
c) Eines de caràcter gràfic.....	32
1.4.2 La cartografia elaborada.....	33
a) Els mapes de cobertes i d'usos del sòl de l'àmbit d'estudi.....	33
a.1 La configuració de la llegenda.....	34
a.2 El mapa derivat dels ortofotomapes actuals.....	36
a.3 El mapa derivat dels fotogrames del "vol americà".....	38
a.4 El mapa derivat de la primera sèrie del MTN.....	40
a.5 El mapa relatiu a la segona meitat del segle XIX.....	42
b) Els mapes de cobertes i d'usos del sòl dels estudis de cas.....	44
b.1 La configuració de les llegendes.....	45
b.2 Els mapes derivats de les ortofotografies actuals.....	46
b.3 Els mapes derivats dels fotogrames del "vol americà".....	46

1.5 L'àmbit d'estudi. Delimitació, justificació i caracterització inicial.....	47
1.5.1 La Terreta: cas principal	48
1.5.2 Metnitzer Berge: cas subsidiari.....	53
Capítol 2 - Bases teòriques i precedents de la recerca	61
2.0 Sobre la naturalesa del capítol.....	62
2.1 L'evolució recent dels territoris rurals i de muntanya	64
2.1.1 La simplificació de la concepció del <i>rur</i> i del món rural en la modernitat	65
2.1.2 Transformacions recents i noves concepcions del món rural.....	69
2.1.3 Territoris de muntanya, territoris marginals? Aproximacions des del sud d'Europa	75
2.2 La dimensió paisatgística de les transformacions del territori	80
2.2.1 El paisatge com a concepte. Visions des de la Geografia	80
2.2.2 El paisatge i la cartografia com a instruments d'estudi evolutiu del territori	85
2.2.3 El paisatge i la història del territori.....	90
2.3 La gestió dels territoris rurals i de muntanya	93
2.3.1 Bases teòriques de la intervenció pública al territori	93
2.3.2 Alguns precedents de polítiques orientades al "problema rural"	97
a) Polítiques de vocació sectorial	98
b) Polítiques de vocació transversal	104
2.3.3 Nous reptes i noves estratègies en el govern del territori	109
PART II - TERRITORI I PAISATGE A LA TERRETA	
Capítol 3 - El territori actual: una visió de síntesi.....	115
3.1 Visió de conjunt.....	116
3.1.1 Dades bàsiques i estructura administrativa.....	116
3.1.2 Trets territorials fonamentals	119
3.1.3 Un territori canviant, marginal i perifèric	121
3.2 Els factors físics i biòtics en la configuració del marc ambiental	122
3.2.1 El relleu	122
a) Context general: el muntanyam pirinenc	122
b) El relleu de la Terreta	123
3.2.2 La xarxa hidrogràfica	127
a) L'eix principal: la Noguera Ribagorçana.....	127
b) La xarxa de cursos secundaris	130
3.2.3 Les condicions climàtiques.....	131
a) El règim tèrmic: continentalitat.....	132
b) El règim pluviomètric: mediterraneïtat.....	133
c) El tipus de clima	134
3.2.4 El paisatge vegetal	135
a) Les comunitats de vegetació climàtica.....	136
b) La vegetació actual	139
3.3 El component humà en la formació del marc territorial.....	140
3.3.1 Els precedents històrics	140
a) El procés de colonització	140
b) L'evolució del poblament i de la propietat de la terra	144
c) El mode de vida pagès	149
3.3.2 Ruptura i continuïtat a partir de la segona meitat del s.XX.....	152
a) L'explotació hidroelèctrica.....	153
b) El declivi poblacional i l'evolució demogràfica actual	158
c) Les transformacions de l'espai agrari	165

3.3.3 Dinàmiques actuals. Un territori de contradiccions	172
Capítol 4 - La transformació del paisatge durant els darrers cent cinquanta anys	179
4.0 Justificació del capítol i una precisió terminològica prèvia.....	180
4.1 L'impacte de les transformacions recents: una anàlisi diacrònica a través de la cartografia de cobertes i usos del sòl (1956-2007).....	183
4.1.1 Resultats globals	183
4.1.2 Anàlisi temàtica a nivell d'àmbit d'estudi.....	187
a) La vegetació espontània	187
a.1 Les masses forestals.....	187
a.2 Les formacions arbustives.....	189
a.3 Els prats i herbassars.....	191
b) L'espai conreat.....	191
4.2 L'impacte de les transformacions des del segle XIX a través d'alguns estudis de cas.....	193
4.2.1 Paisatges de ribera: La partida del Soto (Areny) i la vall de la Noguera Ribagorçana al Pont de Montanyana.....	194
4.2.2 Paisatges d'interfluvi a les serres exteriors prepirineques: La Feixa a Alsamora i Mont-rebei.....	204
4.2.3 Paisatges d'interfluvi a les serres interiors prepirinenques: Ovís.....	212
4.3 Aproximació al paisatge de la Terreta.....	223
4.3.1 El paisatge interpretat a través de la història del territori	223
4.3.2 El paisatge connotat a través de mirades i metàfores.....	237
4.3.3 El paisatge construït a través dels discursos institucionals	246
 PART III - LES POLÍTIQUES TERRITORIALS I LA SEVA INCIDÈNCIA A L'ÀMBIT D'ESTUDI	
Capítol 5 - Bases, instruments i actors en el planejament als territoris de muntanya mitjana 253	
5.0 Remarca inicial	254
5.1 El marc jurídic i administratiu de l'activitat planificadora	256
5.1.1 L'organització territorial.....	256
a) L'Estat de les Autonomies i les formes d'organització territorial pròpies	257
b) El sistema federal austríac.....	260
c) El problema municipal	261
5.1.2 La dimensió territorial de les distribucions competencials	263
5.1.3 El marc legal de l'ordenació del territori.....	266
5.2 El planejament territorial a escala regional	271
5.2.1 El Pla Territorial Parcial de l'Alt Pirineu i Aran	271
5.2.2 Les Directrius Parcial d'Ordenació Territorial del Pirineu Aragonès	273
5.2.3 La regionalització a Estíria i a Caríntia a partir del planejament estratègic.....	276
a) La regió <i>Obersteiermark West</i>	277
b) La regió <i>Kärnten-Mitte</i>	278
5.3 El planejament territorial a escala local.....	280
5.3.1 El paper dels ens comarcals	280
a) El Pallars Jussà.....	277
b) La comarca de la Ribagorça	285
5.3.2 Les eines de desenvolupament regional a escala del <i>Bezirk</i>	288
a) El programa de desenvolupament de la regió de planejament de Murau.....	289
b) Les directrius de desenvolupament regional del districte de Sankt Veit an der Glan	291
5.3.3 El planejament urbanístic municipal.....	295
a) Els municipis de la Terreta.....	296

b) Els municipis de les Metnitzer Berge.....	304
5.4 Més enllà del pla. Altres actors amb incidència sobre els àmbits d'estudi	308
5.4.1 De naturalesa governamental: coordinació i cooperació.....	309
a) La coordinació en ordenació del territori: la conferència d'ordenació del territori d'Àustria (ÖROK) i l'Institut per al Desenvolupament de l'Alt Pirineu i l'Aran (IDAPA)	309
b) L'empenta comunitària: els Grups d'Acció Local i les iniciatives LEADER.....	312
c) Fórmules de cooperació municipal a la Terreta: mancomunitats i consorcis	313
d) Nou marc legal, nous actors de cooperació: l'Associació per al Desenvolupament de la Ribagorça Romànica (ADRR)	315
e) Una experiència de cooperació intermunicipal a Àustria: les <i>Kleinregion</i> a Estíria .	316
5.4.2 De naturalesa no governamental: gestió i defensa del territori.....	318
a) La desapareguda Fundació Territori i Paisatge	318
b) La Xarxa de Custòdia del Territori	319
c) La Institució de Ponent per la Conservació i l'Estudi de l'Entorn Natural (IPCENA) .	321
d) El moviment associatiu i veïnal	322

Capítol 6 - L'aplicació de les polítiques amb incidència territorial. Anàlisi d'algunes experiències significatives..... 325

6.0 Remarca inicial sobre la naturalesa del capítol.....	326
6.1 Desenvolupament rural i política agrària de muntanya	329
6.1.1 Un marc institucional creixentment complex.....	329
6.1.2 La situació de l'agricultura de muntanya a la Terreta a través de dues línies d'intervenció	333
a) El contracte global d'explotació	333
b) Les polítiques de regadius de muntanya	336
6.2 Política forestal i d'espais protegits	342
6.2.1 Figures de protecció i instruments de desenvolupament a diferents escales	342
a) El territori protegit a l'àmbit d'estudi i les eines que el configuren	342
b) Llums i ombres d'un model pioner. Mont-rebei i l'espai natural de la Terreta	346
6.2.2 La difícil gestió forestal a la Terreta	352
a) Les bases de la intervenció pública.....	352
b) L'ordenació forestal a través de dues forests	352
6.3 Polítiques d'infraestructures.....	359
6.3.1 Transport: xarxa viària	359
a) La xarxa de carreteres d'interès general: un tractament desigual.....	359
b) La xarxa bàsica: un tractament insuficient.....	364
6.3.2 Aigua i energia: embassaments i línies elèctriques	366
a) La situació de partida: l'herència d'ENHER.....	366
b) Els projectes actuals i els conflictes associats	368
b.1 Els embassaments de cua	369
b.2 Les noves línies de distribució d'energia	372
6.4 Gestió del patrimoni	378
6.4.1 Un reconeixement i una intervenció recents.....	379
6.4.2 Sobre la necessitat d'eixamplar la concepció de patrimoni	383
6.5 Serveis públics i infraestructures a escala municipal. Anàlisi comparativa entre els dos àmbits d'estudi.....	385
6.5.1 L'estat de les xarxes d'infraestructures	387
6.5.2 La dotació d'equipaments i serveis públics	389

PART IV - INTERPRETACIÓ EN CLAU PROPOSITIVA I CONSIDERACIONS FINALS

Capítol 7 - La Terreta, cruïlla de territoris. Un assaig en clau de prognosi.....	393
7.1 Sobre l'adequació de les polítiques públiques al territori	395
7.1.1 La superposició preval per damunt de la integració.....	396
7.1.2 Els límits administratius condicionen intensament una gestió coherent del territori	405
7.1.3 El paper del planejament territorial segueix sent testimonial	412
7.2 Sobre el paper de la societat en la gestió del territori	419
7.2.1 Una societat descohesionada, però no fragmentada.....	420
7.2.2 El (re)sorgiment de les veus discrepants: del silenci a la queixa o quelcom més? ...	424
7.3 Sobre el futur d'un paisatge canviant	435
7.3.1 La crisi de la pagesia com una conseqüència més de la "crisi del territori"	436
7.3.2 La intervenció al territori ha de superar els seus propis prejudicis	443
7.3.3 És possible gestionar el paisatge com una realitat complexa?.....	452
7.4 Sobre el govern d'un territori ple d'incerteses	459
7.4.1 "Des de dalt" o "des de baix"? Sobre la necessitat d'avançar en el model democràtic	460
7.4.2 El valor de repensar la frontera	471
Capítol 8 - Conclusions	477
8.1 Contrast amb el plantejament i la hipòtesi inicial.....	478
8.2 Conclusions finals	480
RURAL CHANGE, LANDSCAPE TRANSFORMATIONS AND TERRITORIAL POLICIES IN LA TERRETA (SPANISH PYRENEES). A Shortened Version	489
Recull bibliogràfic i d'altres fonts d'informació escrita/List of references.....	591
Literatura citada al llarg de la recerca.....	591
Instruments de planejament territorial i sectorial.....	609
Informes tècnics i altres plans.....	611
Recull d'altres fonts d'informació/Another information sources.....	612
Textos jurídics i administratius	612
Comunicats de premsa.....	615
Pàgines web i recursos <i>online</i>	615
a) Llocs web d'òrgans i entitats governamentals.....	615
b) Llocs web d'entitats no governamentals.....	615
c) Recursos per a la recerca	616
d) Mitjans de comunicació.....	616
e) Altres	617
Annexos/Appendixes	619
Annex I/Appendix no. 1.....	619
Annex II/Appendix no.2	629
Annex III/Appendix no. 3.....	639
Annex IV/Appendix no. 4	647
Annex V/Appendix no. 5	655
Annex VI/Appendix no.6	675

Preàmbul i agraïments/Agradecimientos/Danksagung

Per a mi, haver tingut l'oportunitat de desenvolupar una recerca com aquesta ha significat una forma de realització personal. Al llarg d'aquests anys, sempre m'he considerat com un privilegiat per poder exercir una tasca que m'ha permès créixer professionalment, com també desenvolupar un conjunt d'aptituds i d'actituds envers el món que m'envolta. Aquests darrers quatre anys i mig han estat una etapa vital molt prolífica per a mi, i m'han marcat d'una manera tan profunda que ni tan sols jo mateix no em puc reconèixer sense les circumstàncies que m'han envoltat durant aquest temps.

Tots aquests assoliments han estat possibles abocant-hi molts esforços, però també perquè m'hi he dedicat de forma intensa i en moltes de les facetes que componen la meua pròpia vida. En aquest sentit, una persona és un conjunt de circumstàncies on hi participen moltes altres persones. Per aquesta raó, hi ha un conjunt nombrós d'homes i de dones que també han dedicat els seus esforços per a contribuir a la consecució d'un treball que avui tinc el privilegi de poder culminar. Uns esforços que han sorgit de la seva estima, del seu afecte i del seu interès incondicional vers la meua persona; uns esforços que, en realitat, són actes de generositat humana desinteressada i d'un valor incalculable. És per aquesta raó que, malgrat que són moltes les persones que estan involucrades, tant directament com indirectament, en aquesta tesi, vull expressar els meus agraïments de forma individualitzada. Combinaré els tres idiomes que empro per a comunicar-me amb cadascuna d'elles: el català, el castellà i l'alemany.

Mi familia ha estado desde siempre detrás de cada paso que he dado en mi vida. Mi madre y mi hermana son mi hogar; a ellas dos les dedico todo este esfuerzo porque sin ellas nada de lo que he hecho en mi vida hubiera sido posible. A pesar de que no acostumbro a expresarlo (ni muchas veces a demostrarlo), las quiero mucho. Igual que al resto de personas que forman parte de todo mi trayecto vital: mis abuela, mi abuelo (que desde algún lugar seguro que me escuchará), mi tía Lourdes, los Padrinos, el Carlos. Son mi vida cotidiana, aquella formada por las pequeñas cosas que valen la pena, y las que curiosamente más nos cuesta de reconocer. Mi padre, quien también siempre ha estado cerca de mí, también forma parte, a su manera, de este grupo de personas. Igualmente mi tía Inma o toda la gente de Órgiva, de Cádiar y del Lagarto, donde durante tantos veranos forjé mi predisposición a la geografía.

Ich möchte mich bei Gerlinde Keplinger für viele Gründe ganz herzlich bedanken. Sie ist die Person, die hinter dieser Dissertation steht, da sie tagtäglich mich ausgehalten hat. Sie hat ebenfalls bei jedem Zweifel, jeder Klage und jeder Freude, die ich erlebt habe, mitgemacht. Diese Arbeit ist so, weil sie es möglich gemacht hat. Darüber hinaus ist sie für mich die Person, mit der ich als Person geistig gewachsen habe. Einfach DANKE.

Al Joan Tort l'he d'agrair moltes coses. Però més que haver estat el meu director de la tesi, sobretot l'agraeixo haver demostrat una confiança infinita en mi i en allò que faig. D'ell he après, precisament, a reconèixer i a defensar la confiança en l'altri i la llibertat com dos valors de capçalera per a ser una bona persona. Aquests valors humans són més importants que el magnífic conjunt de coneixements que ell m'ha transmès amb la seva inesgotable energia vital i amb el seu amor incalculable per allò que fa i per allò que és: un apassionat del territori i de la vida. Vull també recordar la seva família més propera, que m'ha obert les portes de casa seva: la Carme, la Clara i l'Eugènia.

Hay un grupo de personas con las que he crecido y entre las cuales tengo un lugar concreto en el mundo. Un grupo de amigos con los que he compartido un recorrido muy largo de mi vida y con los cuales he pasado buenos y malos momentos. Con ellos siempre existe la posibilidad

incondicional de vernos, charlar, reír y, en definitiva, sentirte feliz. Por eso les debo tanto a David Fernández, Darío Cabanillas, Enric Casanelles, Efrén Salguero y Juanjo Colmena, porque hayan estado cerca de mí todos estos años, con su compañía y sus sonrisas.

Hi ha també un grup d'amics amb els que comparteixo un recorregut vital menys llarg, però molt intens. I, sobretot, comparteixo inquietuds davant la vida, que arrenquen d'un biaix específic (la Geografia o, millor, la geografia), però que s'estenen a totes aquelles coses que formen part d'una determinada concepció de món. L'Eduard Tudela, l'Oriol Girbén i el Sergi Rasero són uns amics molt especials per a mi, en aquest sentit. Però també m'agradaria agrair aquest "biaix" a gent com el Joan Camps, el Jordi Llinàs, l'Àlex Miguel, l'Anna Vilanova, el Pere Forte, el Jordi Ferreira, la Núria Font, el Javier Granados, el Carles Guirado, el Jordi Garcia, l'Ester de Moxó i molts altres companys i companyes durant la llicenciatura. Encara que no formi part d'aquest grup de persones, també hi incloc la Núria Matoses, per la seva amistat desinteressada.

També tinc molts motius per recordar amb afecte a tots els companys del màster que va permetre trobar-nos i, especialment, a aquells que m'han acompanyat en el dia a dia en aquesta etapa, amb qui he compartit moltes hores de converses, de discussions de tota mena, d'estones de riure dins i fora del "laboratori". El Josep Coma i el Carlos Guardia van ser un suport molt fort des de l'inici d'aquesta etapa; després l'Anna Torres, la Berezi Elorrieta, la Pilar Leal i l'Alfonso Martínez ho han acabat sent igualment. També he passat moltes estones irrepetibles amb gent com el Rafa Rodrigo, el Gartzten Anduaga, la Verónica Tapia, la Cristina Llagostera o la Roser Rodríguez.

An meine „Familie“ in Österreich erinnere ich auch mich, weil sie ermöglichen, dass ich dort wie zu Hause mich fühle. Besser gesagt, sie haben es erledigt, dass ich in Pram bzw. in Graz eine zweite Heimat gefunden habe. Ich bedanke mich besonders bei der Familie Keplinger (und vor allem Franziska und Hermann) sowie bei der Familie Magor für ihre bedingungslose Affekt, den ich von ihnen bekommen habe. Ebenfalls bedanke ich mich auch bei Anna Hagauer und Sebastian Schatzl für ihre herzliche Freundschaft.

Si el suport i l'afecte que he rebut de totes aquestes persones ha estat fonamental per a donar-me empena en aquest treball, les aportacions de moltes altres persones que he conegut expressament durant la meva investigació, i que m'han ajudat en molts aspectes a completar-la, també mereixen el meu agraïment més sincer. En primer lloc, la gent de la Terreta, que ha fet possible que una persona aliena al país com jo hagi pogut participar, en molts aspectes, en la seva vida quotidiana. Persones com el Juan Antonio Pascual, el Jesus Porté, el Joaquín Salazar o el Jesús Ezquerro m'han obert les seves portes i m'han tractat com un amic. Igualment dec moltes coses al Carles Barrull, que m'ha acompanyat al llarg d'aquests anys amb tanta intensitat que el límit entre allò professional i allò personal s'esborra. Igualment agraeixo individualment a l'Òscar Jané i l'Enric Marquès, i col·lectivament al CERib i a la gent de Mirmanda el seu suport constant. I, en general, el meu agraïment a totes les persones que m'han permès prosperar en la recerca a través dels seus testimonis individuals, a través de les converses i entrevistes realitzades.

Des del punt de vista més acadèmic, he d'agradir l'ajut desinteressat de molts companys i companyes. Persones com el Jorge Torres, el Javi López o el Joan Ros m'han resolt dubtes sobre aspectes tècnics que no dominava. El David Serrano, el Quim Farguell o el Luis Outeiro m'han donat suport, igualment, en aquest tipus de qüestions. També he rebut el suport de molts dels professors dels Departaments de Geografia de la Universitat de Barcelona, especialment del Xavi Úbeda i del Josep Maria Panareda, amb els que he pogut enriquir-me intel·lectualment. M'agradaria destacar, en aquest punt, al Valerià Paül. I no només perquè ell

fou la primera persona que em va transmetre el germen de la recerca, donant-me un cop de mà inicial que, en darrera instància, ha estat providencial; sinó, sobretot, per destacar les seves qualitats humanes excepcionals.

En ese mismo sentido, el hecho de haber participado en acontecimientos de carácter científico me ha permitido compartir experiencias con profesores como Fernando Molinero, Juan Ojeda y sus respectivos equipos de Sevilla y Valladolid, a quien agradezco tantos intercambios enriquecedores. Igualmente recuerdo a Jacobo García, Manolo Mollá, Juan Manuel Trillo o Juan Sevilla.

En darrer lloc, expesso els meus agraïments al Govern de Catalunya i, en concret, a l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris de Recerca, que m'ha atorgat el suport institucional i financer per que poder dur a terme aquesta tesi doctoral.

Resum

La present tesi doctoral –titulada “Canvi rural, transformació del paisatge i polítiques territorials a la Terreta (Ribagorça, Catalunya/Aragó)”– té com a objectiu principal reflexionar sobre el problema d’aquells territoris rurals i de muntanya que sovint són considerats com marginals. Per tal d’abordar aquest objectiu, la recerca s’estructura en tres idees fonamentals: les conseqüències del que la literatura científica anomena “canvi rural” (expressió traduïda de l’anglès “rural change”); els canvis que han afectat el paisatge (entès en una concepció àmplia i transversal); i la intervenció en el territori a través de determinades polítiques públiques.

La recerca es concentra en un àmbit territorial ben definit, al Prepirineu central (vessant sud de la serralada, entre Catalunya i Aragó i en plena regió històrica de la Ribagorça). La Terreta es correspon a la secció mitjana de la vall de la Noguera Ribagorçana, i reuneix els trets socioeconòmics que la identifiquen amb un indret perifèric; uns trets que queden reforçats per un factor clau per a comprendre la recerca: una determinada organització politicoadministrativa que fa que l’àmbit seleccionat quedi dividit entre dues comunitats autònomes, tot i representar un territori homogeni geogràficament i socialment parlant.

Al mateix temps, la recerca compta amb un cas d’estudi secundari localitzat als Alps austríacs. Aquest sector, igualment seleccionat per nosaltres, se situa dins dels anomenats Gurktaler Alpen; encara que nosaltres l’anomenem convencionalment “muntanyes de Metnitz” (*Metnitzer Berge*, en alemany). Aquest territori comparteix trets fonamentals amb la Terreta, perquè esdevé una perifèria dins de l’espai alpí. Tanmateix, manté una diferència clau que fa que tots dos casos no puguin ser comparats en les mateixes condicions de partida, ja que les muntanyes de Metnitz no són un territori homogeni des del punt de vista geogràfic i, per tant, no pateixen amb tanta intensitat les dinàmiques negatives de la divisió politicoadministrativa. Tot això malgrat formar part del sector limítrof entre dos estats federats, Estíria i Caríntia.

Tornant als tres pilars de la recerca, el seu desenvolupament s’ha traduït en una estructura formal formada per quatre parts, que combinen els aspectes formals amb els resultats de la recerca:

- La primera part presenta la recerca com una investigació transversal (des del punt de vista temàtic), però que fixa el seu objectiu en el territori seleccionat. Al mateix temps, també es presenta el marc teòric i dels precedents de la investigació seguint la referència dels tres grans pilars de la recerca.
- La segona part ofereix una descripció a fons de l’àmbit d’estudi, combinant les bases geohistòriques que conformen el territori amb una anàlisi del paisatge i la seva evolució. Aquesta anàlisi combina informació quantitativa i qualitativa relativa al canvi de cobertes i usos del sòl de la Terreta; però, a més, també integra aquests resultats en una anàlisi interpretativa que parteix de la concepció del paisatge com quelcom eminentment subjectiu.

- La tercera part afronta de ple les polítiques territorials, posant èmfasi en el planejament territorial a diferents escales, com també en determinades polítiques de caràcter sectorial amb una significació important en un territori com el que estudiem, i que tenen a veure amb aspectes com les activitats agràries i forestals, les infraestructures i el patrimoni. En aquesta anàlisi introduïm el cas d'estudi secundari, especialment en tot allò relatiu al disseny i l'aplicació pràctica dels instruments d'ordenació del territori, des de l'àmbit estatal fins el municipal.
- Finalment, la quarta part reflexiona sobre els resultats obtinguts en les dues anteriors, tot posant de manifest les mancances existents en molts àmbits relatius a la gestió del territori (en un sentit ampli) i, al mateix temps, justificant els factors que fan que l'àmbit d'estudi pugui ser considerat com un territori marginal. En aquest punt, la crítica es combina amb la proposta per a buscar els canvis més adients per a un cas d'estudi representatiu de molts altres indrets en el context europeu.

Resumen

La presente tesis doctoral –que lleva por título “Cambio rural, transformación del paisaje y políticas territoriales en la Terreta (Ribagorça, Catalunya / Aragón)”– se plantea como objetivo principal reflexionar sobre el problema de un conjunto de territorios rurales y de montaña que a menudo son considerados como marginales. La consecución de tal objetivo pasa por atender a tres ideas fundamentales: las consecuencias de lo que la literatura científica llama “cambio rural” (en expresión traducida del inglés “*rural change*”), los cambios que han afectado el paisaje (entendido este último según una concepción abierta y transversal) y la intervención en el territorio a través de determinadas políticas públicas.

La investigación se concentra en un ámbito territorial bien definido, en el Prepirineo central (vertiente sur de la cordillera, entre Cataluña y Aragón y en plena región histórica de la Ribagorza). La Terreta se extiende a lo largo del valle medio del río Noguera Ribagorzana, y reúne los rasgos socioeconómicos que la identifican con un lugar periférico. Unos rasgos que quedan reforzados por un factor clave para comprender la investigación: una determinada organización político-administrativa que hace que el ámbito seleccionado quede dividido entre dos comunidades autónomas; pese a ello, este territorio sigue conservando sus rasgos que lo hacen homogéneo geográficamente y socialmente hablando.

Al mismo tiempo, la investigación cuenta con un caso de estudio secundario localizado en los Alpes austriacos. Este sector, igualmente seleccionado por nosotros, se sitúa en los llamados Gurktaler Alpen, aunque a lo largo del proyecto es convencionalmente llamado “montañas de Metnitz” (*Metnitzer Berge*, en alemán). Este ámbito comparte rasgos fundamentales con la Terreta, porque constituye una periferia dentro del espacio alpino. Sin embargo, mantiene una diferencia clave que hace que ambos casos no puedan ser comparados en las mismas condiciones de partida, ya que las montañas de Metnitz no son un territorio homogéneo desde el punto de vista geográfico y, por consiguiente, no sufren con tanta intensidad las dinámicas negativas de la división político-administrativa. Todo ello a pesar de formar parte de la región fronteriza entre dos estados federados (Estiria y Carintia).

Volviendo a los tres pilares de la investigación, su desarrollo se ha traducido en una estructura compuesta por cuatro partes que, en su conjunto, combinan los aspectos formales con los resultados de la investigación:

- La primera parte presenta la tesis como una investigación transversal (desde el punto de vista temático), pero que fija su objetivo en el territorio seleccionado. Al mismo tiempo, también se presenta el marco teórico, incluyendo una selección intencionada de precedentes de la investigación; todo ello siguiendo la referencia de los tres pilares de la investigación.
- La segunda parte ofrece una descripción a fondo del ámbito de estudio, combinando las bases geohistóricas que conforman el territorio con un análisis del paisaje y su evolución. Este análisis combina información cuantitativa y cualitativa relativa al cambio de cubiertas y usos del suelo en la Terreta; además, también integra estos

resultados en un análisis interpretativo que parte de la concepción del paisaje como algo eminentemente subjetivo.

- La tercera parte afronta de lleno las políticas territoriales, poniendo énfasis en la ordenación del territorio a diferentes escalas, así como en determinadas políticas de carácter sectorial con una significación importante en un ámbito geográfico como el que estudiamos, y que tienen que ver con aspectos como las actividades agrarias y forestales, las infraestructuras y el patrimonio. En este análisis introducimos el caso de estudio secundario, especialmente en todo lo relativo al diseño y la aplicación práctica de los instrumentos de planificación territorial, desde el ámbito estatal hasta el municipal.
- Finalmente, la cuarta parte reflexiona sobre los resultados obtenidos en las dos anteriores, poniendo de manifiesto las carencias existentes en muchos ámbitos relativos a la gestión del territorio (en un sentido amplio) y, al mismo tiempo, justificando los factores que hacen que el ámbito de estudio pueda ser considerado como un territorio marginal. En este punto, la crítica se combina con la propuesta para buscar los cambios más adecuados para un caso de estudio representativo de muchos otros lugares en el contexto europeo.

Abstract

This research project, entitled ‘Rural Change, Landscape Transformations and Territorial Policies in la Terreta (Spanish Pyrenees)’, aims to examine the problems faced by rural mountain areas that are often classed as marginal. This project tackles three fundamental issues (the main pillars on which the project is built) in order to achieve this goal: first, the consequences of the phenomenon defined in the academic literature as ‘rural change’; second, the changes that have affected the landscape (with the latter being understood in its broadest sense); and third, the spatial impact of public policies at a range of levels.

Geographically speaking, this project takes as its main case study a clearly delimited area. This area occupies the southern slopes of the Pyrenees, or more correctly what is known as the pre-Pyrenees (i.e. the sector characterised by the peaks and ranges of lower altitudes and associated more closely with a Mediterranean than an Alpine environment). More specifically, la Terreta lies in the mid-section of the Noguera Ribagorçana river valley, in the historical region of Ribagorça (or Ribagorza in Spanish and Aragonese). The area has been shaped by its marginal character, primarily encapsulated in a number of socio-economic features, including demographic decline and the testimonial presence of tertiary-sector activities (such as tourism). The marginal character of la Terreta is exacerbated by its complex political-administrative organization carving it into two regions, although it is geographically and socially homogeneous.

In addition, the project examines a secondary case study area, lying, in this instance, in the Austrian Alps. The area chosen occupies what is known as the Gurktaler Alpen; however, here it is referred to more conventionally as the ‘mountains of Metnitz’ (or Metnitzer Berge in German). The area has several features in common with la Terreta: it is also a marginal area, albeit within the Alpine area, and is divided in two provinces, Styria and Carinthia. Nevertheless, the mountains of Metnitz are characterized by one key difference which impedes a direct comparison with the main case study area, namely, the fact that geographically it does not form a homogeneous region and, therefore, it does not suffer as intensely the negative dynamics of the political-administrative division.

This research project has a four-part structure determined by its three central pillars, the main issues addressed herein:

- The first part presents the project as a cross-sectional piece of research (from a purely ‘thematic’ perspective), and introduces the main case study selected for analysis. At the same time, it also provides a justification for the theoretical framework adopted and outlines the antecedents to the present project.
- The second part undertakes an exhaustive description of the main case study area, including its historical development and geographical features. This is combined with a thorough analysis of its landscape and evolution. It includes a quantitative and qualitative assessment of la Terreta’s land cover and land use changes, as well as

providing an interpretation of these data. It offers an open interpretation of the concept of *landscape*, which is seen as an eminently subjective term.

- The third part tackles territorial policies, with a special emphasis on spatial planning at different scales, as well as certain partial policies that are of considerable significance to the case study area. These policies deal with aspects such as agriculture and forestry, public works and heritage. In this appraisal, the secondary case study is introduced as a point of direct comparison on matters related to the drafting and implementation of spatial planning tools at a range of levels from the national to the municipal.
- Finally, the fourth part reflects on the results presented in Parts I to III, highlighting the shortcomings in many areas related to territorial management (understood in its broadest sense). At the same time, the key problems and challenges that allow us to consider the case study a marginal area are specified. At this juncture, a critical assessment of these policies is combined with proposals that need to be implemented to ensure the most appropriate changes in the case study area. The project can be considered as a representative piece of research that tackles the specific problems affecting many places throughout Europe.

Zusammenfassung

Die vorliegende Doktorarbeit mit dem Titel „Wandel in der Landnutzung, das Konzept Landschaft und Raumordnungspolitik in der Region «la Terreta» (in den spanischen Pyrenäen)“ zielt darauf ab das Problem der Marginalität von peripheren ländlichen Bergregionen zu behandeln. Der Diskussion liegen drei wesentliche Ideen zugrunde: Erstens, der sogenannte „*Rural Change*“, d.h. wie haben sich ländliche Gebiete in den letzten Jahrzehnten in ihrer Nutzung geändert; zweitens die Veränderung der Landschaft (folgend einem offenen und transversalen Konzept); drittens die lokale und überregionale Politik und deren räumliche Auswirkungen.

Das Untersuchungsgebiet der Dissertation befindet sich in den Vorpyrenäen (Prepirineu) an der Südseite des Hauptgebirgzugs der Pyrenäen, zwischen den beiden Autonomen Katalonien und Aragón. Die Region, namens „Terreta“ ist in seiner Form und Definition historisch geprägt. Geografisch erstreckt sich La Terreta entlang des mittleren Abschnitts des Flusses Noguera Ribagorzana. Die Region ist gekennzeichnet von seiner soziökonomischen Struktur und definiert sich daraus als ein peripherer Raum. Charakteristika, die das Gebiet betreffen und Basis für die vorliegende Dissertation sind, sind folgende: die Zweiteilung der Region in zwei politisch - administrativ verantwortliche Autonomen, trotz der Homogenität in Hinsicht auf dessen Geografie und Sozioökonomische Aktivitäten.

Gleichzeitig beschäftigt sich die Dissertation mit einem sekundären Untersuchungsgebiet in den österreichischen Alpenregion. Das Gebiet befindet sich in den Gurktaler Alpen, die Metnitzer Berge. Das Gebiet ist hinsichtlich der Marginalität und der peripheren Lage innerhalb des Alpenraums mit La Terreta zu vergleichen. Trotzdem können beide Regionen, sowohl das spanische, als auch das österreichische Untersuchungsgebiet nicht direkt miteinander verglichen werden, da beide in einem unterschiedlichen Kontext stehen. Trotz der Teilung in verschiedene Gebietskörperschaften (Steiermark, Kärnten) ist das Gebiet der Metnitzer Berge durch die geografische Heterogenität mit keinen grösseren Folgen bzw. Problemstellungen hinsichtlich der politischen und administrativen Verwaltung konfrontiert.

Basierend auf die eingangs genannten drei Forschungsschwerpunkte, lässt sich die Doktorarbeit in vier Teile gliedern:

- Der erste Teil basiert auf einer transversalen Untersuchung (hinsichtlich der Thematik) mit Schwerpunkt auf das primäre Forschungsgebiet La Terreta. Andererseits werden die theoretischen Grundlagen und Rahmenbedingungen hinsichtlich der drei ausgewählten Säulen diskutiert.
- Der zweite Teil konzentriert sich auf eine ausführliche Beschreibung des Untersuchungsgebiets mit Schwerpunkt auf dessen historisch geografischer Entwicklung. Diese Untersuchung wird mit einer Analyse der ländlichen Struktur und ihrer Entwicklung verbunden, d.h. eine quantitative und qualitative Bewertung des Landnutzungswandels in la Terreta. Dazu wird eine Interpretation der Daten nach einem Konzept des Begriffs „Landschaft“, das auch subjektive Aspekte beinhaltet, entwickelt.

- Der dritte Teil untersucht die raumpolitischen Gegebenheiten und deren Auswirkungen auf das Untersuchungsgebiet, d.h. die Raumordnungspolitik mit einem besonderen Schwerpunkt auf die Raumplanung (von der staatlichen bis zur kommunalen Ebene), unter anderem auch der sektoralen Politik, die eine wichtige Bedeutung im Forschungsgebiet hat (Agrarpolitik, Forstwirtschaftspolitik, Umweltpolitik, Wasserwirtschaftspolitik u.a.). Bei dieser Bewertung wird das sekundäre Untersuchungsgebiet in den Metnitzer Alpen ebenfalls diskutiert, besonders in jenen Themen, die im Zusammenhang mit der Ausarbeitung und Durchführung der Raumplanungsinstrumente stehen.
- Im vierten Teil werden schliesslich die Ergebnisse des Projektes zusammengeführt. Besonderer Bedeutung wird dabei den vielfachen Mängeln bei der Verwaltung und deren territorialen Auswirkungen, gegeben. Gleichzeitig werden die zentralen Fragestellungen, die das Forschungsgebiet als marginales Gebiet definieren lassen, diskutiert. Die kritische Betrachtung dieser Aspekte ist mit Lösungsansätzen und konkreten Massnahmensetzungen kombiniert., die durch die Präsenz der Problematik auf internationaler Ebene unterstrichen wird und das Untersuchungsgebiet mit seinen charakteristischen Eigenschaften mit anderen Teilen Europas vergleichbar macht.

Índex de figures

pàg.

Figura 1.1: Esquema del plantejament i desenvolupament de la investigació.....	7
Figura 1.2: Nivells jeràrquics amb què s'estructura la present investigació, amb les nomenclatures corresponents.....	11
Figura 1.3: Localització de l'àmbit d'estudi en relació amb els dotze fulls del MTN a escala 1:50.000 i 1:25.000 utilitzats.....	30
Figura 1.4: Situació dels àmbits d'estudi en el conjunt del territori.....	44
Figura 1.5: Evolució de la població de l'àmbit d'estudi secundari, a nivell municipal.....	60
Figura 2.1: Esquema explicatiu del capítol 2 i de la seva inserció dins de la tesi.....	62
Figura 3.1: Climogrames.....	132
Figura 3.2: Evolució de la població de la Terreta durant els darrers 150 anys.....	159
Figura 3.3: Piràmide de població de la Terreta per a l'any 2009.....	165
Figura 3.4: Evolució de la ramaderia.....	167
Figura 3.5: Evolució de la grandària de les explotacions amb terra (SAU+terres ermes) ramaderia.....	171
Figura 4.1: Evolució de la distribució de les cobertes i usos del sòl, per grans categories i en dades relatives.....	183
Figura 4.2: Evolució de la superfície forestal.....	187
Figura 4.3: Evolució de la superfície amb predominança de formacions arbustives.....	188
Figura 4.4: Evolució de la superfície d'herbassars.....	190
Figura 4.5: Evolució de la superfície conreada.....	191
Figura 4.6: Les claus dels canvis paisatgístics al Pont de Montanyana.....	195
Figura 4.7: La partida del Soto en l'actualitat.....	198
Figura 4.8: Aspectes paisatgístics de la Feixa a Alsamora.....	204
Figura 4.9: Les transformacions del paisatge a l'antic terme d'Ovís.....	213
Figura 4.10: Paisatges d'interfluvi intensament explotats des de l'estratègia de la supervivència.....	225
Figura 4.11: Els paisatges de ribera s'han basat, històricament, en la presència de "cases fortes".....	231
Figura 4.12: Els paisatges d'interfluvi fan explícita la ineficiència territorial que els caracteritza.....	233
Figura 4.13: Escales, un paisatge extingit.....	236
Figura 4.14: Espills.....	238
Figura 4.15: Escarlà.....	240
Figura 4.16: Dues mostres dels paisatges de la Terreta <i>artialitzats in visu</i> a través de tècniques pictòriques.....	241
Figura 4.17: Consolidació de la cinglera de Sant Gervàs com a imatge del paisatge institucional de la Terreta catalana.....	247
Figura 5.1: Distribució pressupostària, en percentatges, dels PCM del Pallars Jussà, segons el sector destinatari de la inversió.....	280
Figura 5.2: Distribució del pressupost comarcal de la Ribagorça (2010) segons el sector destinatari de la inversió.....	283

Figura 5.3: Distribució del finançament de la comarca de la Ribagorça el 2010, en percentatges	284
Figura 7.1: L'estructuració de la funció d'ordenació del territori a Àustria, aplicada al nostre cas d'estudi secundari.....	395

Índex de mapes

	<i>pàg.</i>
Mapa 1.1: Recorreguts de verificació cartogràfica resseguits per a la realització del mapa de cobertes i usos del sòl general.....	34
Mapa 1.2: Situació de l'àmbit d'estudi	49
Mapa 1.3: Situació general de l'àmbit d'estudi secundari.....	53
Mapa 1.4: Situació específica de l'àmbit d'estudi secundari	54
Mapa 1.5: Municipis seleccionats en l'àmbit de les muntanyes de Metnitz	56
Mapa 3.1: Context territorial de l'àmbit d'estudi principal	116
Mapa 3.2: Unitats de relleu de l'àmbit d'estudi principal	125
Mapa 3.3: Estructura del poblament a la Terreta.....	145
Mapa 3.4: L'empremta d'ENHER a la Terreta, amb les superfícies repoblades	157
Mapa 3.5: Modificació dels termes municipals a la Terreta (1965-1970)	176
Mapa 4.1: Cobertes de sòl a la Terreta (1956/57)	184
Mapa 4.2: Cobertes de sòl a la Terreta (2007).....	185
Mapa 4.3: Canvi dels usos del sòl al Pont de Montanyana.....	196
Mapa 4.4: El Soto l'any 1956 i en l'actualitat.....	199
Mapa 4.5: Canvi dels usos del sòl a Alsamora.....	205
Mapa 4.6: Canvi dels usos del a sòl a Ovís	210
Mapa 4.7: Aproximació als usos del sòl de la Terreta a finals del segle XIX	221
Mapa 4.8: Aproximació als usos del sòl durant el primer terç del segle XX	229

Índex de taules i de quadres

	<i>pàg.</i>
Taula 1.1: Municipis i entitats de població que inclou l'àmbit d'estudi	53
Taula 1.2: Dades bàsiques del marc administratiu de l'àmbit d'estudi secundari.....	55
Taula 1.3: Dades administratives bàsiques dels municipis seleccionats per al cas secundari.....	57
Taula 3.1: Dades bàsiques del marc administratiu de l'àmbit d'estudi principal	119
Taula 3.2: Dades de cabals mitjans de la Noguera Ribagorçana a tres estacions d'aforament...	128
Taula 3.3: Embassaments a la Terreta	128
Taula 3.4: Dades de temperatura.....	133
Taula 3.5: Dades de precipitació	134
Taula 4.1: Evolució de la distribució de les cobertes i usos del sòl, per grans categories	183
Taula 4.2: Evolució de la població del nucli d'Alsamora durant els darrers 150 anys	208
Taula 4.3: Evolució de la població del nucli d'Ovís durant els darrers 150 anys.....	217
Taula 4.4: Indicadors sobre l'evolució històrica de l'ocupació del territori.....	220
Taula 5.1: Les propostes del POUM de Tremp per als nuclis habitats de la Terreta	295

Taula 5.2: Propostes de les normes de planejament urbanístic de Sant Esteve de la Sarga per als nuclis de la Terreta	299
Taula 5.3: Resum de les principals mesures de l'ÖEK de Metnitz.....	302
Taula 5.4: Resum de les principals mesures de l'ÖEK de Laßnitz bei Murau	304
Taula 6.1: Característiques de dues forests a la Terreta: el comú de veïns de Betesa (a Areny) i la forest Costa i Obac (a Tremp)	352
Quadre 1.1: Trets bàsics de les entrevistes realitzades	25
Quadre 1.2: Llegendes dels mapes 4.1 i 4.2 (capítol 4)	35
Quadre 3.1: Ubicació de l'àmbit d'estudi principal dins del sistema internacional de coordenades UTM.....	117
Quadre 6.1: Dades sobre una explotació d'"interfluvi"	331
Quadre 6.2: Dades sobre dues explotacions situades a la vall de la Noguera Ribagorçana.....	336
Quadre 6.3: Característiques de la concessió d'Endesa Generación S.A. a la Noguera Ribagorçana a l'alçada del salt d'Escales (municipis de Sopeira i Tremp)	362

Llista d'acrònims/List of Abbreviations

ADELPA	Asociación de Entidades Locales del Pirineo Aragonés
ASAJA	Associació Agrària de Joves Agricultors
BCIL	Bé cultural d'interès local
BCIN	Bé cultural d'interès nacional
BGBI	<i>Bundesgesetzblatt</i>
B-VG	<i>Bundesverfassungsgesetz</i>
BOPHU	Butlletí oficial de la província d'Osca
CC.OO.	Comissions Obreres
CDF	Convergència Democràtica de la Franja
CEDSOR	Centro de Desarrollo Rural para Sobrarbe y Ribagorza
CEP	Convenció Europea del Paisatge
CHA	Chunta Aragonesista
CHEBRO	Confederació Hidrogràfica de l'Ebre
CREAF	Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals
CUP	Catàleg de forests d'utilitat pública
DAAAR	Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural
DEFRA	Department for Environment, Food and Rural Affairs
DG	Direcció General
DGA	Diputación General de Aragón (Gobierno de Aragón)
DMAH	Departament de Medi Ambient i Habitatge
DPH	Diputación de Huesca
DPOTPA	Directrices Parciales de Ordenación del Territorio del Pirineo Aragonés
DPTOP	Departament de Política Territorial i Obres Públiques
EDAR	Estació de depuració d'aigües residuals
ENHER	Empresa Nacional Hidroelèctrica del Ribagozana
ETP	Evapotranspiració potencial
EUA	Estats Units d'Amèrica
FAO	Food and Agriculture Organization
FCLC	Fons de Cooperació Local de Catalunya
FEDER	Fons Europeu de Desenvolupament Regional
FEADER	Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Regional
FSE	Fons Social Europeu
FEOGA	Fons Europeu d'Orientació i de Garantia Agrícola
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GEN	Generalitat de Catalunya (Govern de Catalunya)
IAEST	Instituto Aragonés de Estadística
IBI	Impost de Béns Immobles
ICC	Institut Cartogràfic de Catalunya
ICM	Indemnitzacions compensatòries de muntanya
ICONA	Instituto Nacional para la Conservación de la Naturaleza

ICV-EUiA	Iniciativa per Catalunya-Verds-Esquerra Unida i Alternativa
IES	Institut d'Educació Secundària
IDAPA	Institut per al Desenvolupament de l'Alt Pirineu i Aran
IDESCAT	Institut d'Estadística de Catalunya
IGN	Instituto Geográfico Nacional
ILP	Iniciativa Legislativa Popular
INAGA	Instituto Aragonés de Gestión Ambiental
INE	Instituto Nacional de Estadística
INI	Instituto Nacional de Industria
ISA	Informe de sostenibilitat ambiental
JARC	Joves Agricultors de Catalunya
K-GpIG	Kärnterisches Gemeindeplangungsgesetz
K-ROG	Kärnterisches Raumordnungsgesetz
LGBI	<i>Landesgesetzblatt</i>
LBRL	Llei de Bases de Règim Local
LEADER	Liaisons Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale
LEP	Landes Entwicklungsprogramm
LOTA	Llei d'ordenació del territori d'Aragó
M.A.	milions d'anys
MAB	Programa de les Nacions Unides "Man And Biosphere"
MARM	Ministerio de Medio Ambiente, Medio Rural y Marino
MAT	Línia de Molt Alta Tensió
MDE	Model Digital d'Elevacions
MFOM	Ministeri de Foment
MITC	Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç
MTN	Mapa Topogràfic Nacional
NPU	Normes de Planejament Urbanístic
OCDE	Organització per a la Cooperació Econòmica i el Desenvolupament
ÖROK	Österreichisches Raumordnungskonferenz
PAC	Política Agrària Comunitària
PAR	Partido Aragonés
PCM	Pla Comarcal de Muntanya
PDR	Pla de Desenvolupament Rural
PFE	Patrimonio Forestal del Estado
PORF	Pla d'ordenació de recursos forestals
PORN	Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals
PSARU	Programa de Sanejament d'Aigües Residuals Urbanes
PSOE	Partido Socialista Obrero Español
PTPAPiA	Pla Territorial Parcial de l'Alt Pirineu i Aran
PUCAE	Plataforma unitària contra l'autopista elèctrica
REPRO	<i>Regionales Entwicklungsprogramm</i>
SAC	Servei d'Acció Comarcal

SIGPAC	Sistema de información geográfica de las parcelas agrícolas
SITAR	Servicio de Información Territorial de Aragón
SNU	Sòl no urbanitzable
SOC	Servei d'Ocupació de Catalunya
St-ROG	Steirisches Raumordnungsgesetz
SU	Sòl urbà
SUC	Sòl urbà consolidat
TC	Tribunal Constitucional
TDT	Televisió digital Terrestre
TM	Terme municipal
TSJA	Tribunal Superior de Justícia d'Aragó
TSJC	Tribunal Superior de Justícia de Catalunya
UE	Unió Europea
UGT	Unió General de Treballadors
UP	Unió de Pagesos